

Kao povijesno-teološki priručnik, ovo se djelo odlikuje preglednošću i iscrpnim izvještajima o teološkim kretanjima onoga doba. Iako se autor uglavnom drži kronološkog slijeda, ne ustručava se, kad treba, posegnuti za širim eksplikacijama, upućivanjem na opširniju stručnu literaturu i potrebnim zaokruživanjima teme, makar morao prijeći određene vremenske okvire i područje.

Dinamičan način izlaganja, zgusnutost stila i podataka, opća oznaka povijesnosti i međuuzročnosti pojedinih segmenata, sustavnost u izlaganju s provjerenim zaključcima, preglednost i znanstveni način pisanja (iako bi bilo bolje da su bilješke gušće i ispod crte) — daju ovome djelu njegovu unutrašnju vrijednost i značaj fundamentalnog povijesno-teološkog izdanja u našoj teološkoj literaturi.

JEDNA AKTUALNA KNJIGA

Nikola Mate Roščić, Na crkvenim raskršćima, Veritas, Zagreb, 1977.

Domagoj Šubić

Današnje je vrijeme vrlo dinamično, ali bez sumnje i kontroverzno. Sve je nekako u pokretu, planiranju, traženju. Ni Crkva se, očito, ne može istrgnuti iz svog vremena; i ona je dio svoga svijeta, njegovih nemira i nadanja, preispitivanja i ostvarenja. Kao živi organizam, i ona je stalno u kretanju, razvoju, neprestanim suočavanjima i traženjima. Sve više danas postajemo svjesni njezine povijesnosti, konkretnih prilika i mogućnosti s jedne strane, te njezina sadržaja i poslanja s druge. Sadašnji trenutak i zahtjevno sutra nemirno uzbuđuju duhove. Unutar i van Crkve zbivaju se takve promjene da bi se slobodno mogle nazvati svojevrsnim revolucijama. U tom zbivanju i duhu nije uvijek lako naći pravi put, najbolji smjer. Suvremena praksa i pokušaji njezina teološkog i sociološkog osmišljavanja iziskuju novi misaoni i životni napor kako bi se u naše doba na raskršćima starih i novih kretanja i skretanja našla i sačuvala životna nit evanđeoskog određenja Crkve najpovoljnija današnjem trenutku ili, što je gotovo isto, nemirnom sutra i njegovoj budućnosti.

Ovaj prelazni razvojni stadij nije pogodan za čvrste, dorečene ekleziologije. Moderna se Crkva tek rađa. No sve više se pokazuju njezini obrisi koji u organski razvoj povijesnog hoda unose nove elemente dinamike, akcije i demokracije, s kojima sve više računa novo vrijeme i njegov mentalitet. To već danas otkriva široku panoramu suvremenih shvaćanja i novih prihvaćanja Crkve i svijeta, ukrštava poglede i zahtijeva potrebna lučenja. Iako smo, rekao bih, još uvijek u stadiju istraživanja i sitnih polemika, nerijetko se susrećemo i s teoretskim putokazima i praktičnim usmjerenjima ovog našeg vremena koje bi htjelo i Crkvu obogatiti svojim iskustvima i funkcionalnim odrednicama. I tako, s jedne strane izazovi i kušnje, s druge bogata iskustva i dinamizam omogućuju da se i u ovom trenutku, unatoč svim krajnostima, današnja i sutrašnja Crkva, tj. Božji narod sa svim njegovim nemirima i htijenjima, osvjetli i svestrano upozna, kako bi se krenulo u nove perspektive.

Odgovorni urednik Veritasa i njegov redoviti uvodničar zadnjih nekoliko godina odlučio se da u jednom izdanju, naokupu, ponudi svoja razmišljanja i gledišta — većinom uvodnike iz spomenute revije — o sadašnjem trenutku

naše Crkve. »Stranice ove knjige«, piše Nikola Mate Rošića, »tvore neku vrstu mozaika, čiji su pojedini kamenčići nastajali u tijeku posljednjih nekoliko godina, a objedinjuje ih ista misao i osjećaj o rimokatoličkoj Crkvi, posebno pak pod vidom života te Crkve na ovom našem domovinskom tlu, u ovom našem uskovitanom isječku vremena, kojeg smo svi mi dionici i nosioci« (str. 7).

Iz ovoga je već jasno o čemu se radi; mozaičnost knjige ne dopušta da se sustavno zadržimo na njezinu izlaganju, nego nas radije sili da je predstavimo u njezinu novinsko-panoramskom svraćanju pogleda na brojna pitanja i detalje unutar složene slike naše današnje crkvene prblematike i njezina svijeta shvaćanja. Dotaknute su, vrlo često, i »vruće« teme, ukrštavana su mišljenja, uočeni izazovi, tražena usmjerenja. Jednom riječi, čitava je zbirka široka panorama današnjih kretanja, tendencija i problema s više upozorenja nego stvarnih traženja rješenja i ponuđenih usmjerenja. Upravo zbog te širine i mnogostrukosti tema nemoguće je dati zaokruženu sliku autorovih izlaganja. Čini se da je vrijednost ove knjige više u njezinoj aktualnosti i postavljanju pitanja nego u autoritativnom namećanju određenog stajališta. Autoru je jasno da je pluralizam mišljenja stekao svoje građansko pravo i da se stvari ne mogu jednostrano gledati. Možda ga njegov »srednji put« nekako spontano privlači i u tom smislu mu diktira osnovno opredjeljenje, ali se širina misli jednako očituje u njegovim izlaganjima koliko i u raznolikim temama. Budući da ne možemo sve nabrajati, spomenut ćemo samo neke naslove da bismo bar donekle upozorili čitatelje na aktualnost i panoramu Rošićeve knjige *Na crkvenim raskršćima*, tako na primjer redom: *Posaborsko desetljeće*, *Uozbiljeno lice Crkve*, *Gdje smo sada*, *Na crkvenim raskršćima*, *Crkva u magli*, *Katolički konformizam ili katolički radikalizam?*, *Duhovske zabune*, *Novo lice Crkve u Hrvatskoj*, *Obnoviteljski korak naprijed*, *Odnos Crkve i države*, *Budućnost Crkve*, *Sutljiva večna*, itd. Kako se vidi, sve jedan naslov zanimljiviji od drugoga; a ima 53 takva naslova.

Dakako, vrlo je zanimljivo pratiti mnogostruku panoramu misli i pogleda razlivenu u čitav niz konkretnih i općih problema, važnih pitanja koja se odnose na naše doba i nameću našoj Crkvi. Izneseni jedrim jezikom i zgušnjutim izrazom, sa svojom stilskom, gotovo spontanom nenametljivosti autora, Rošićevi pogledi i razmišljanja nisu samo izazov nego i vrlo aktualna slika naših današnjih i sutrašnjih (ne)prilika. Bez obzira na to što bi se moglo ući u raspravu s iznesenim gledištima — što bez sumnje daje određenu živahnost ovoj knjizi — Rošićeva izlaganja zahvaćaju u živo tkivo naše današnje crkvene stvarnosti i općenito u srž našeg trenutka, od kojega očito ovisi kakvo će biti i naše sutra. U tom smislu knjiga je s jedne strane poticaj za razmišljanja i rasprave, s druge autorov doprinos boljem upoznavanju i rješavanju naših današnjih prilika i problema.

Autor je uočio bitnu dimenziju svoje riječi, stoga je svoja izlaganja podijelio u dva dijela, u *Izazove* (15—142) i *Usmjerenja* (143—195). Oko ta dva naslova okupio je niz tema. No nije, čini se, to specifikum jednoga ili drugoga poglavlja, izazovi i usmjerenja bitna su oznaka Rošićeva stila u ovoj knjizi. Svaka tema, kako je izložena u ovoj zbirci, krije u sebi oba aspekta, jer se naš autor najradije zaustavlja na izazovnim elementima i na svoj način očituje smjer potrebnih kretanja. S jedne strane, gotovo u svakoj raspravi, smišljeno izlaže konkretne prilike s neprikivenom dozom izazova, s druge, ponovno u istom prikazu, uvodniku ili članku, traži »srednji put« i daje usmjerenja.

Jasan u svojemu izlaganju, Rošić se ne ustručava pogledati svoju temu s lica i naličja. Riječ je tu najčešće o sukobima staroga i novoga, o subjektivnim shvaćanjima i objektivnim kretanjima vremena, o nezrelosti ili urgentnosti trenutka, o čovjeku i Crkvi na ovim našim prostorima u vjetrometini i košnici životnih htijenja i konkretnih mogućnosti. Mada je publicistički, nepretenciozno pisana, ova knjiga otkriva površinske i dubinske vrtloge crkvene teorije i prakse. Teološka informiranost autora i njegova sklonost meditaciji, pa i nekoj vrsti finalističkog ili, kako se to danas kaže, angažiranog stila sile čitatelja da se često zamisli nad otvorenom knjigom i (ne) dorečenom porukom.

Ne bismo mogli kazati da Roščić traži neki kompromis između raznih mišljenja i shvaćanja, odnosno stilova prakse, no njegova umjerenost često ga zaustavlja da do kraja slijedi svoja zapažanja i duh našega vremena. Djelo je puno problematike i problemskoga u ovom času, ali ipak ostavlja dojam stanovite zaokruženosti, dorečenosti i zadnje riječi autora. Oštri sukobi i izazovi u pravilu završavaju u traženje »srednjeg puta«. A to je ono čime nisu zadovoljni ni jedni ni drugi, stoga su reakcije neminovne. Sam ih autor u svojoj *Popratnoj riječi* spominje.

Nema sumnje, ova će kratka a aktualna razmišljanja o našem današnjem crkvenom trenutku pobuditi pažnju. Bit će ono što i jesu: s jedne strane izazov, s druge usmjerenje. Koliko će im se u pojedinim točkama moći prigovoriti, toliko će im trebati priznati smionost, vidovitost, dijaloški stav i aktualnost. Vrlo živ stil i nepristran pristup delikatnim pitanjima i problemima daju ovoj knjizi potrebnu zanimljivost i njezinu unutrašnju eklesiološku vrijednost.

ISČAŠENI ČOVJEK

Marko Stanić: *Zaustavi se načas, Split, 1976.*

Ante Marinov

Je li ovo stoljeće vrijeme twista ili rock'n' rolla, televizora ili atomske bombe, zloćudnog tumora ili neke podmuklije katastrofe — tko bi znao?! Marko Stanić, čovjek duhovan i istrgnut iz te jurnjave, ispriječio se tom suludom srljanju, pozvao čovjeka na njegovo dostojanstvo i zamolio ga da se zaustavi načas, da razmisli o sebi, o svom vremenu, o svom pozivu, da se osmisli u ovim zlogukim koordinatama koje u svoja žarišta i sjecišta podjednako mogu unjedriti Boga ili njegovu opreku, čovjeka ili njegovu opasnost. Sve je u igri predznaka, kao da nam poručuje taj profinjeni pjesnik, himnik i kudnik čovjekova poziva, odnosno njegova bespuća.

Kao sudionik svojega vremena, njegov suputnik i supatnik, Stanić je pokušao svratiti vrijeme u čovjekovu zavičajnost, u »dubinski svijet — pun života!« Sluteći da svi zapravo živimo plimu svojega trenutka, njegovu izvanjskost, prozornost njegova toka, a da nas dublji smisao i ne dodiruje, don Marko je toj monotonij i limfotočnoj svakodnevicu dao novu dimenziju, vrednujući je kategorijama vječnosti, duhovnog života i Božjim promislom.

Nakon što je smjestio čovjeka u provaliju između *htijenja i ostvarenja*, između mogućeg i stvarnoga, Stanić nudi čovjeku šansu otvaranjem svih mogućnosti unutar određenoga: nudi mu Boga i Njegov smisao. Život je u svom ozbiljenju banalan, okrutan, tjeskoban, ako se shvati plošno, jednodimenzionalno, beznadno. Međutim, Stanić je iskusnik metafizičkog obzorja ovoga svijeta, jer vjerom ZNA da čovjek nije samo ovo smrtno, nego da sada gleda samo u u ogledalu, a da će poslije gledati licem u lice. Kako je suvremeni čovjek prevrednovao sve vrednote, ne zbog eventualne moći nego više zbog nemoći da živi svoj autentičan vijek, znajući za efemernost te opsjene, Stanić je prozborio kao govornik iskonskih istina kazujući čovjeku kako je opijum laži to pogubniji što je njezin ugođaj opojniji. Kao čovjek duha i srca, obratio se izravno tim ljudskim moćima e da bi učinak bio što intenzivniji i neposredniji.

Obračajući se puku u dimenzijama svakodnevnog, od čega se zapravo i sastoji život, Stanić je ukazao kako baš svakodnevnica otvara velika poglavlja, ako se slojevito shvati. Čovjek može podjednako biti velik, bilo da raspravlja o Aristotelovoj, Platonovoj ili Heideggerovoj filozofiji, bilo da jednostavno već kao dijete kaže: »Ne, neću žalostiti oca i majku«, kao mladić: Ne, neću se